

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

КРЕДИТТЕУ ЖӨНІНДЕ БАНКТЕРГЕ ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ

2023 ЖЫЛҒЫ
3-тоқсан

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2023 жылғы 3-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2023 жылғы 3-тоқсанның қорытындысы бойынша корпоративтік секторда негізінен шағын және орта бизнес субъектілері (бұдан әрі – ШОБ) есебінен кредиттерге сұраныстың біршама артуы байқалады.

Есепті тоқсанның қорытындысы бойынша шағын бизнес субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс индексі оң болып қалды (1-сурет). Ірі банктердің пікіріне сәйкес, «Кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі 2021-2025 жылдарға арналған ұлттық жоба» мемлекеттік бағдарламасының (бұдан әрі – Ұлттық жоба) бірінші бағыты бойынша қаржыландыруды тоқтата тұру сұранысқа елеулі теріс әсер еткен жоқ. Бұл ретте шағын бизнес субъектілерінің бір бөлігі кейіннен Ұлттық жоба шеңберінде кредиттеуге көшуді күте отырып, банктердің өз өнімдеріне көшеді. Сонымен қатар, бірқатар ірі банктердің меншікті нарықтық өнімдерін, оның ішінде ағымдағы жылдың алдыңғы тоқсандарында іске қосылған онлайн кредиттерді, белсенді маркетингтік ілгерілету осындай өнімдерге танымалдылықты және тиісінше сұранысты арттырды. Нәтижесінде шағын бизнестің кредиттік өтінімдерінің жалпы саны 20%-ға т/т (тоқсан тоқсанға) ұлғайып, 822 мыңды құрады, ал өтінімдердің орташа мөлшері 43%-ға (т/т), 34,4 млн теңгеге дейін өсті.

Орта бизнес субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс индексі 3-тоқсанның қорытындысы бойынша шамалы ұлғайды (1-сурет). Мұндай ұлғаю бірқатар ірі банктердегі кредиттік өнімдердің кейбір шарттарының жұмсартылуына және орта бизнес субъектілері тарапынан кредит беру шарттарының одан әрі жақсаруының күтілуіне байланысты. Мәселен, орта бизнес үшін жекелеген Цифрлық өнімдер бойынша лимиттер ұлғайтылды және сыйақы мөлшерлемелері аздап төмендетілді (4-сурет). Шағын бизнеске сияқты халықтың жекелеген ірі банктерінің маркетингтік акциялары да сұранысқа оң әсер етті. Бұл ретте жекелеген банктер Ұлттық жоба шеңберінде мемлекеттік қаржыландыруды тоқтата тұрудың кейбір теріс әсерін атап өтті. Осыған қарамастан, орта бизнес тарапынан кредиттерге келіп түскен өтінімдер саны 47%-ға (т/т), 7,8 мыңға дейін өсті, ал кредиттерге өтінімдердің орташа мөлшері 77%-ға (т/т), 656,7 млн теңгеге дейін өсті.

Ірі бизнес тарапынан кредиттерге сұраныс 3-тоқсанда негізінен ірі банктерде төмендеді (1-сурет). Банктер ірі бизнес субъектілерінің ағымдағы шарттарда қарыздық қаржыландыруды тартуға дайын еместігін атап өтті және неғұрлым тартымды шарттарда бірқатар ұзақ мерзімді жобаларды қаржыландыру үшін қысқа мерзімді перспективада кредиттік ресурстар құнының төмендеуін күтеді. Бұл ретте кейбір банктер ірі бизнестің жекелеген өкілдері тарапынан сұраныстың жаңаруын атап өтеді, бұл өз кезегінде

өтінімдердің орташа мөлшерінің артуына алып келді. Осылайша, кредиттік өтінімдердің жалпы саны 22%-ға (т/т), 170-ке дейін төмендеді, ал өтінімдердің орташа мөлшері 61%-ға (т/т), 8,8 млрд теңгеге дейін өсті.

Несиелік өтінімдерді мақұлдау коэффициенттері кәсіпкерлік субъектілерінің барлық түрлері үшін біршама төмендеді және шағын бизнес үшін 34%, орта бизнес үшін 37% және ірі бизнес үшін 51%-ды құрады. Бір жағынан, ШОБ үшін онлайн өнімдерді енгізу кредиттерге өтініш беруге қолжетімділікті едәуір кеңейтті, екінші жағынан есепті тоқсанда банктердің скорингтік үлгілерін іске қосу және одан әрі жетілдіру сапасыз әлеуетті қарыз алушыларды жақсырақ електен өткізуге мүмкіндік берді, осылайша ШОБ-тан келіп түсетін өтінімдерінің жалпы санындағы мақұлдау үлесі төмендеді. Ірі бизнес үшін мақұлдау үлесінің төмендеуі жекелеген банктердегі бірқатар өтінімдерді қараудың салыстырмалы ұзақ мерзіміне байланысты, олар бойынша 3-тоқсанның қорытындысы бойынша шешімдер әлі қабылданбаған.

Корпоративтік сектор үшін банктерді кредиттеу шарттары 2-тоқсан деңгейінде сақталды (2-сурет). Бұл ретте жекелеген ірі банктер кредит берудің жекелеген шарттарының шамалы жұмсартылғанын атап өтті (4-сурет).

Көптеген банктер 4-тоқсанда негізінен ірі бизнес есебінен кәсіпкерлік субъектілері тарапынан сұраныстың шамалы өсуін күтеді (1-сурет). Мұндай күтулер несиелік ресурстар құнының төмендеуі бойынша ірі бизнес өкілдерінің болжамдарымен байланысты. Жекелеген ірі банктер онлайн өнімдерді іске қосу және жақсарту жоспарларына байланысты ШОБ субъектілері тарапынан сұраныстың оң динамикасының сақталуын күтуде.

Жеке тұлғаларды кредиттеу

3-тоқсанның қорытындысы бойынша бөлшек сегмент өнімдерінің барлық түрлеріне сұраныстың біршама өсуі байқалады.

Есепті тоқсанда ипотекалық несиеге сұраныс негізінен ірі банктерде өсім көрсетті (5-сурет). Банктер атап өткендей, мұндай өсім кейбір өнімдер бойынша уақытша жеңілдікті ставкалар түріндегі маркетингтік акцияларға байланысты. Бұдан басқа, жеке ірі банк мемлекеттік әлеуметтік бағдарламалар бойынша қаржыландыруды қайта бастаудың ипотекалық өнімдерге сұранысқа оң әсерін атап өтті. Бұл ретте бір ірі банкте төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды және сыйақы мөлшерлемелерін шамалы қатаңдатуды қоспағанда, кредиттеу шарттары 2-тоқсан деңгейінде сақталды (7 және 9-сурет). Осылайша, өтінімдер саны аздап өсті – 11%-ға (т/т) 253 мыңға дейін, ал өтінімдердің орташа мөлшері 16,7 млн теңгені құрады, бұл өткен тоқсандағы көрсеткіштен 4%-ға артық.

Бірқатар ірі банктердің пікірі бойынша қамтамасыз етумен тұтынушылық қарыздарға сұраныс индексінің сақталған оң динамикасы кепіл мүлкіне қойылатын талаптарды жұмсартудың нәтижесі болып табылады (8-сурет). Мәселен, кейбір банктер төлем қабілеттілігінің талап етілетін деңгейін төмендетті, сондай-ақ қарастырылып отырған кепілді қамтамасыз ету түрлерінің тізімін кеңейтті. Нәтижесінде, кредиттеудің осы сегментіндегі кредиттік өтінімдердің жалпы саны 26%-ға (т/т), 31 мыңға дейін ұлғайды, ал өтінімдердің орташа мөлшері 12%-ға (т/т), 11,8 млн теңгеге дейін азайды.

Есепті тоқсанда тұтынушылық кепілсіз қарыздарға сұраныс 2-тоқсанмен салыстырғанда өзгерген жоқ. Осыған қарамастан, бірқатар ірі банктер осы сегменттегі сұраныстың шамалы ұлғаюын атап өтті. Олардың пікірінше, бұл белсенді маркетингтік жылжыту, сыйақы мөлшерлемесін төмендету түріндегі жағдайларды жеңілдету, ұйым үшін комиссияны алып тастау, қарыз алушының тәуекеліне байланысты сараланған баға белгілеу тәсілін енгізу сияқты факторларға байланысты (Сурет 9). Бұл ретте басқа ірі банк төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды қатаңдатты (8-сурет). Жалпы, келіп түскен өтінімдер саны 2%-ға (т/т), 19,1 млн-ға дейін ұлғайды, ал өтінімдердің орташа мөлшері 11%-ға (т/т), 917,9 мың теңгеге дейін төмендеді.

Бірқатар ірі банктер өздерінің нарықтық өнімдерін белсенді ілгерілету есебінен автокредиттерге сұраныстың артқанын атап өтті (5-сурет). Атап айтқанда, автокредиттеу сегментіндегі қатысушы банктер санының ұлғаюын және олар ұсынатын өнімдердің, оның ішінде Цифрлық автокредиттердің тізімін кеңейтуді атап өткен жөн. Сонымен қатар, банктердің автосалондармен серіктестігінің, оның ішінде белгілі бір автомобиль модельдерінің жекелеген жеңілдікті ұсыныстары бойынша белсенді дамуы жалғасуда.

Нәтижесінде автокредиттерге өтінімдер саны 19%-ға (т/т), 797 мыңға дейін өсті, өтінімдердің орташа мөлшері 9%-ға (т/т), 5,4 млн теңгеге дейін төмендеді.

3-тоқсанда жеке тұлғалардың кредиттік өтінімдерін мақұлдау коэффициенттері мақұлдау үлесі 9%-ға (т/т), 45%-ға дейін төмендеген қамтамасыз етумен тұтынушылық қарыздар сегментін қоспағанда, орта есеппен алдыңғы тоқсан деңгейінде сақталды. Банктер бұл төмендеуді жеңілдетілген шарттар нәтижесінде салыстырмалы түрде үлкен өтінімдер ағынымен байланыстырады.

4-тоқсанда банктер ипотекалық және кепілсіз тұтынушылық қарыздар бойынша сұраныстың артуын күтеді, ал қамтамасыз етілген тұтынушылық қарыздар мен автокредиттерге сұраныс, олардың пікірінше, есепті тоқсанның көрсеткіштері деңгейінде сақталады. Ипотекалық несиеге сұраныстың болжамды өсуі өнім тізімінің, соның ішінде құрылысшылармен серіктестік бағдарламаларының кеңеюіне байланысты. Сонымен қатар, кепілсіз тұтынушылық несиелерге сұраныс бойынша оң үміттер онлайн-өнімдерді жоспарлы іске қосумен және олардың белсенді маркетингтік ілгерілеуімен байланысты.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

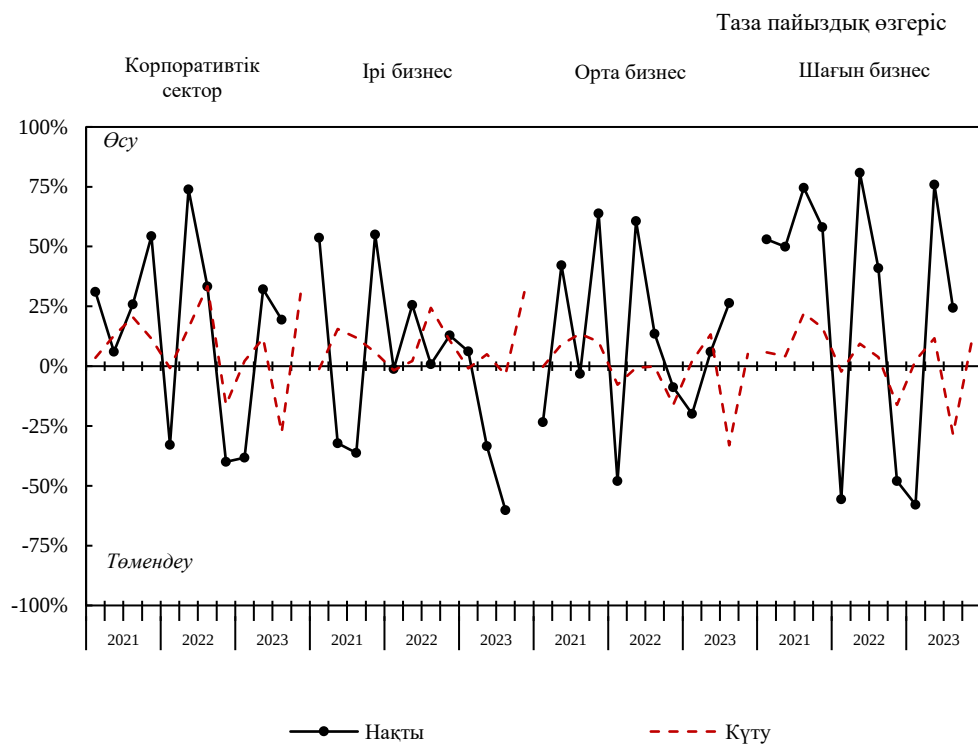
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

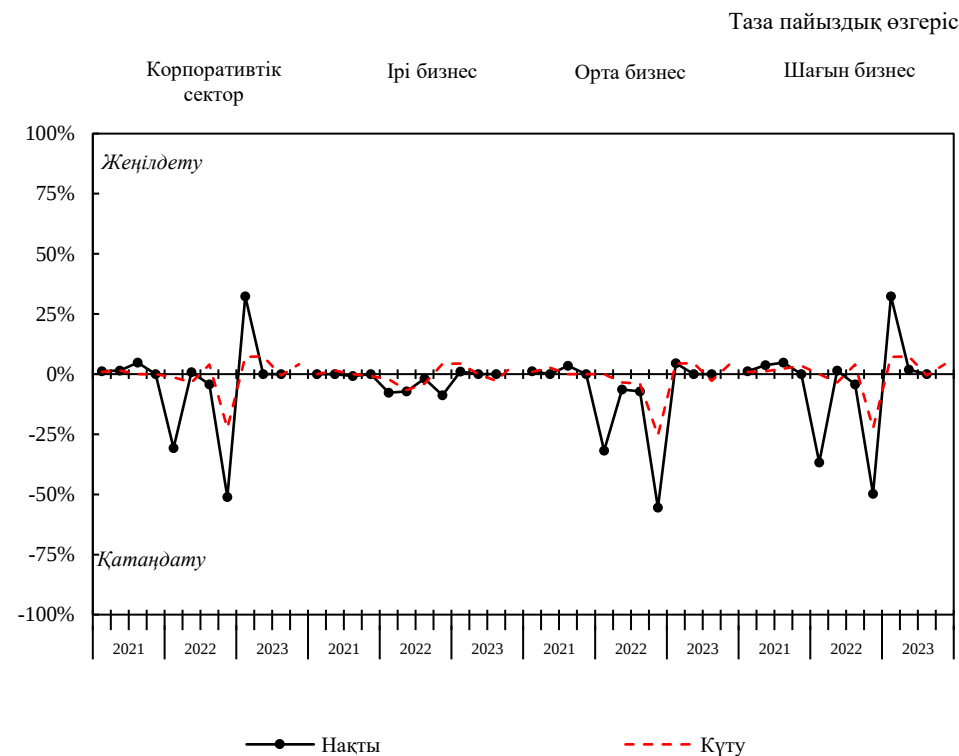
1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

(а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

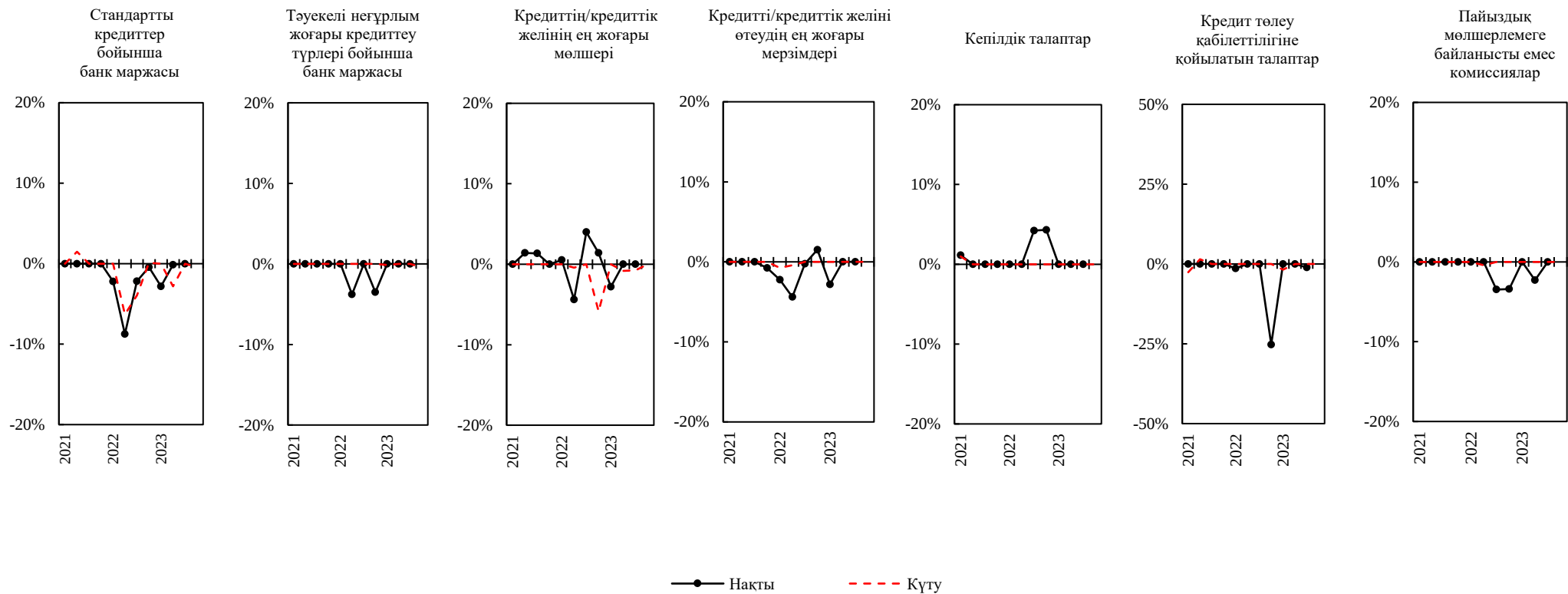

(а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

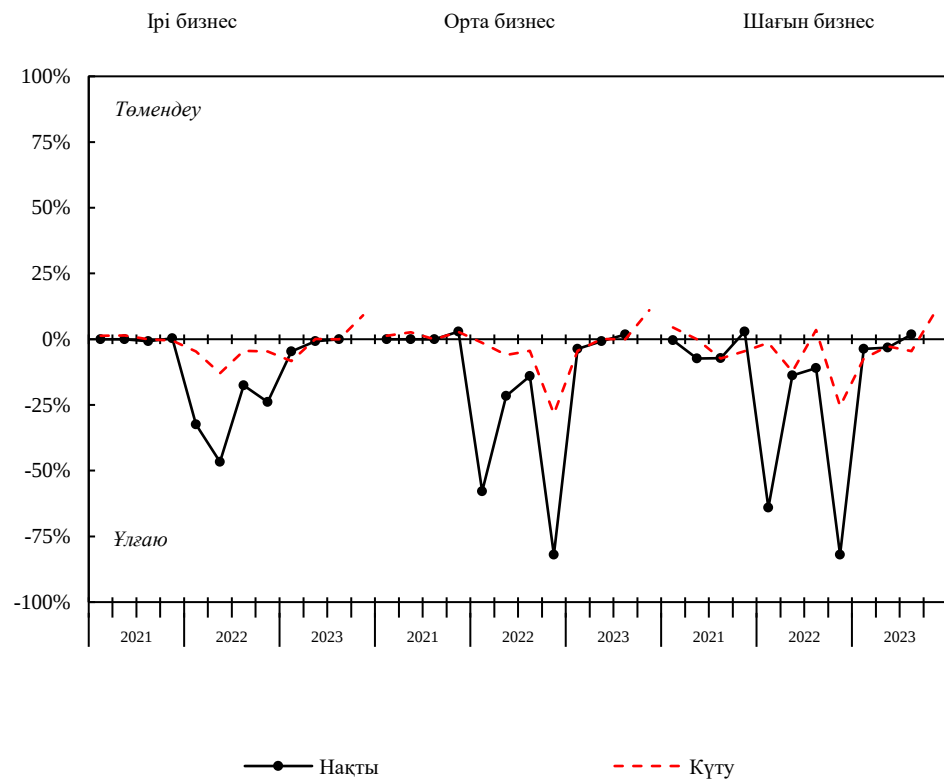

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

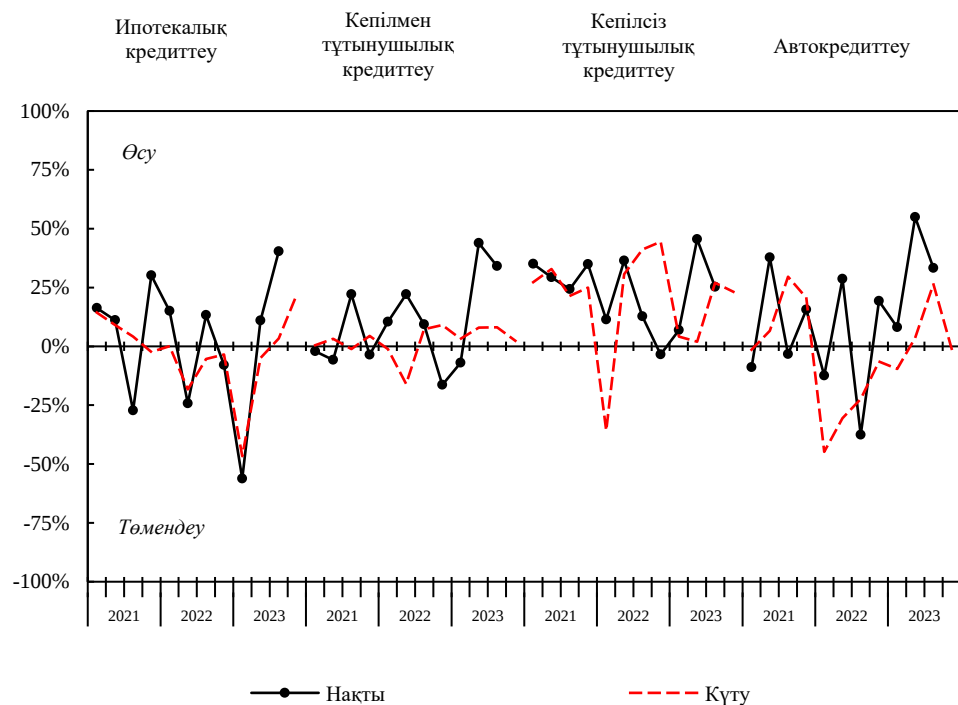

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

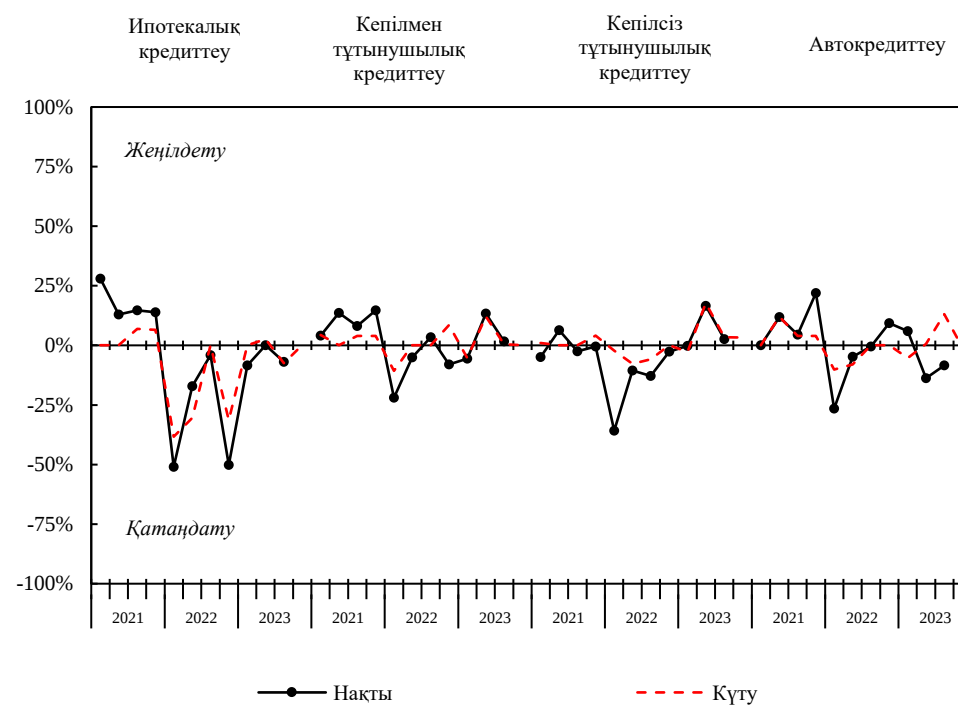

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

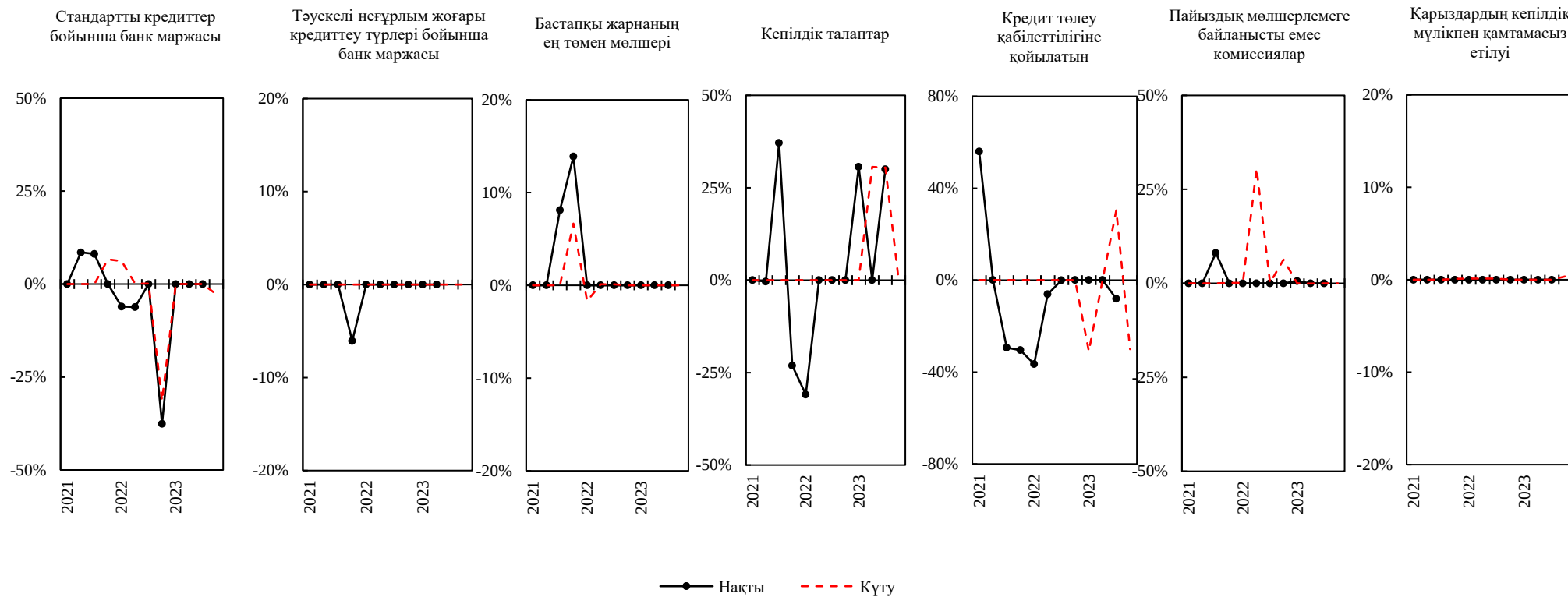

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

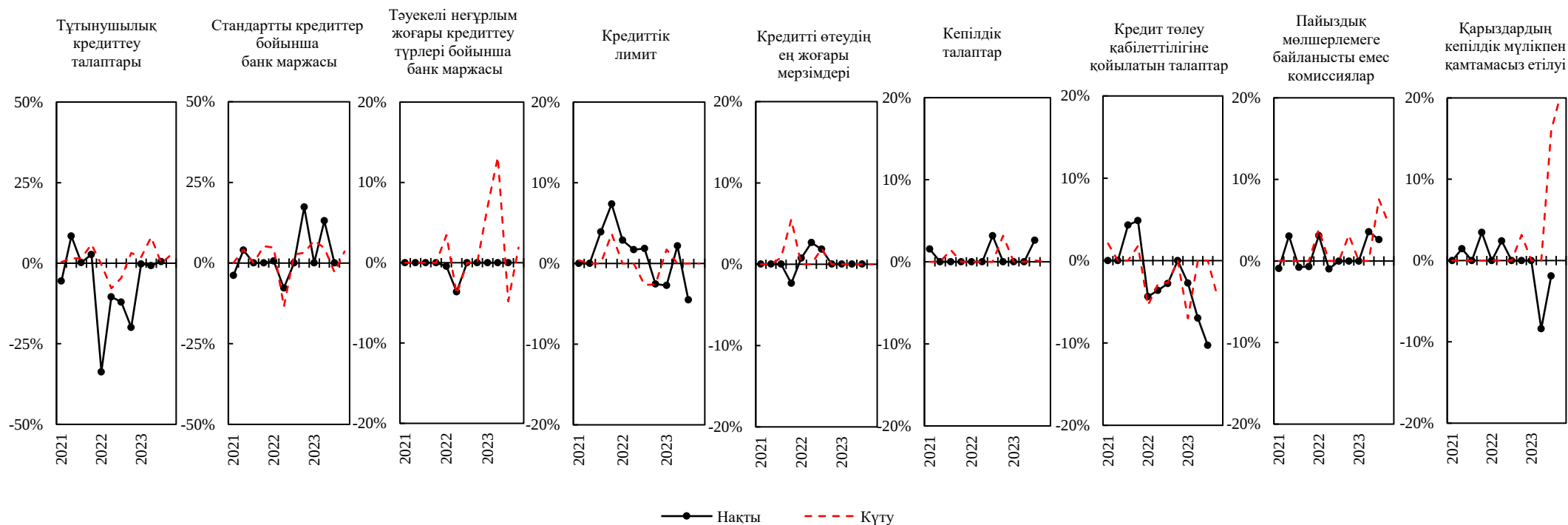

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

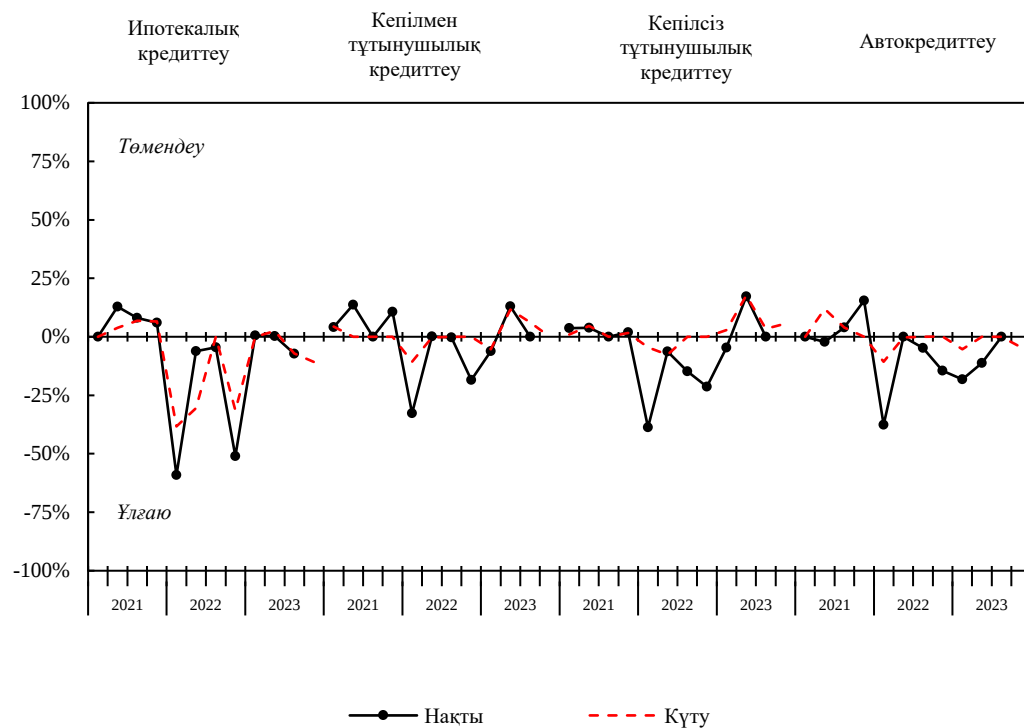
(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

№15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді?
Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.